

PROFILAXIA AGRESIVITĂȚII LA PREADOLESCENȚI

*Natalia GUȚU, lector universitar,
Cristina SCERBATIUC, masterand,
Universitatea de Stat „Alec Russo”, Bălți, Republica Moldova*

***Summary:** Aggressiveness is one of the problems frequently encountered within the pupils. At many of the students occurs spontaneous manifestation of aggressiveness. At other categories of pupils aggressiveness is a form of behavior that not only is kept by them but it becomes a personal quality. The family can be one of the main factors determining and potentiates children aggressiveness through educational deficiencies and dysfunctions. Aggressiveness in school is one of the multiple problems that need psychological assistance. Psycho – prophylaxis activity in school is widely recognized by all actors of the educational process as a core activity that aims to provide psychological comfort.*

Creșterea tendințelor agresive specifice relațiilor interpersonale în societate capătă statut de problemă foarte acută a contemporaneității. Când deschidem televizorul, radioul sau ziarul vedem violență și agresivitate. Frecvența și intensitate cazurilor de violență și de agresivitate în grădinițe, școli, instituții sociale și în familii provoacă o neliniște crescândă în rândurile organizațiilor responsabile de generația în creștere. Agresivitatea este una din problemele frecvente întâlnită în colectivul de copii. La mulți dintre copii are loc manifestarea spontană a agresivității, la alte categorii de elevi agresivitatea este o formă de comportament care nu numai că se păstrează la ei dar și se transformă într-o calitate personală.

Agresivitatea este definită ca fiind orice comportament ostil, distructiv al unui individ. Poate fi îndreptată împotriva altor persoane, obiecte sau animale, precum și împotriva ființei proprii ca autoagresivitate. Agresivitatea poate fi verbală și fizică, aplicată direct sau indirect asupra victimei, manifestată sau pasivă [5].

Roland Doron și Francoise Porot consideră că agresivitatea este o dispoziție permanentă în a se angaja în conduite de agresiune reale sau fantasmatică. Se pot distinge două aspecte: o agresivitate malignă, distructivă și o agresivitate enigmă la care combativitatea se exprimă prin competiție și creativitate.[4].

Conform viziunii lui Paul Popescu-Neveanu agresivitatea este un comportament distructiv și violent orientat spre persoane, obiecte sau spre sine. Implică negare activă, și produce daune sau doar transformări. Există și o agresivitate calmă, nonviolentă dar, întotdeauna, agresivitatea semnifică atac, ofensivă, ostilitate, punere în primejdie sau chiar distrugere a obiectului ei [3].

Ursula Șchiopu consideră că agresivitatea prezintă niște comportamente încărcate de reacții brutale, distructive și, de atacare. Se mai poate defini ca o atitudine bătaioasă, mai general spus, însușire de a trăi și a fi, de a asigura trebuințele vitale principale:

alimentare și sexuale [2].

Agresivitatea poate fi un mod prin care copiii atrag atenția sau își câștigă o identitate proprie. Atunci când li s-a dat o importanță prea mare de la vârsta fragedă, cel mai ușor și mai sigur mod de a obține această atenție nelimitată este agresivitatea sau comportamentul necooperant. Programele TV care conțin scene de agresivitate, jocuri violente cresc frecvența gândurilor și a sentimentelor agresive, ducând la mărirea nivelului de activare fiziologică [6].

Fobia, furia și alte emoții realizează funcții de adaptare a subiectului la mediul înconjurător. Furia la om (precum și la animale) este orientată spre înlăturarea obstacolelor, barierelor în atingerea scopului. Pornind de la acestea, nu putem considera orice manifestare a agresivității drept dereglare. Furia constituie o reacție necesară atît cît durează pericolul pentru om. În cazul cînd furia se consolidează, iese din limitele situației care a cauzat-o, ea devine o trăire stabilă, această stare fiind apreciată drept ceva anormal, ce împiedică găsirea soluțiilor constructive. Acțiunea îndelungată a stresurilor constructive, acțiunea îndelungată a stresurilor în normă duce la adaptarea la el, pe cînd apariția în aceste cazuri a agresivității, anxietății înalte a fobiilor sau a altor simptome nevrotice este o manifestare a dereglării sistemului de autoreglare.

Agresivitatea este un comportament social învățat. Această poziție este susținută în special de numele lui Albert Bandura, care formulează teoria învățării sociale a agresivității. Conform acestei teorii, comportamentul agresiv se învață prin mai multe mijloace și anume:

- Direct, deci prin învățarea directă,
- Prin observarea și imitarea unor modele de conduită ale altora, mai ales al adulților.

Cel mai frecvent, consideră Bandura, modelele de conduită agresivă pot fi întîlnite în:

- Familia - părinții copiilor violenți și ai celor abuzați și maltratați adesea provin ei înșiși din familii în care s-a folosit ca mijloc de disciplinare a conduitei pedeapsa fizică,
- Mediul social - în comunitățile în care modelele de conduită agresivă sînt acceptate și admirate, agresivitatea se transmite ușor noilor generații,
- Mass-media – în special, televiziunea care oferă zilnic modele de conduită agresivă fizică sau verbală [7].

Prin socializare, copilul învață comportamentul agresiv întrucît este răsplătit direct ori observă că ceilalți sunt recompensați pentru conduite agresive. Copiii au tendința de a-i imita pe părinți, pe frați, pe colegi lor de gradiniță ori de la școală. În plus, imită numai ei, dar și adulții - comportamentele de pe ecranul TV.

Multiplelor experimente efectuate de A. Bandura cu scopul modelării comportamentului au demonstrat ușurința cu care copiii repetă actele agresive ale altora. Adulții sunt modele agresive prin excelență pentru copii, dat fiindcă sunt percepuți ca responsabili și autoritari.

Familia constituie factorul primordial al formării și socializării copilului. Fiind intermediar în relațiile cu societatea, familia formează primele și cele mai importante

trăsături de caracter, reprezentări morale și atitudinile pe care copilul le adoptă și stau la baza viitoarei conduite. Deținând un rol hotărâtor în dezvoltarea fizică și spirituală a copiilor, satisfăcându-le nevoile de existență, educație, securitate emoțională, familia contribuie foarte mult la afirmarea deplină și integrarea lor în societate.

Familia poate fi unul din factorii principali care determină și potențiază agresivitatea la copii prin carențele și disfuncțiile educaționale ale mediului familial. Fiind caracterizată de o atmosferă tensionată și conflictuală, neliniște, lipsa de siguranță, prezența unor relații perturbate dintre părinți, părinți și copii, familia favorizează apariția sentimentului de neliniște sau „înstrăinare”, scăderea toleranței față de factorii stresogeni din societate, creșterea stărilor de instabilitate și impulsivitate, mînie, agresivitate, violență etc. [6].

Considerată spațiul celor mai profunde stări afective, refugii din calea dificultăților, familia de astăzi rămîne a fi unul din cel mai activ centru de agresivitate. O familie conflictuală, autoritară în care agresivitatea cunoaște o cotă ridicată de manifestare, devine un factor de producere și răspîndire socială a agresivității. Stilul de educație nefavorabil, atmosfera nesănătoasă din familie duce la apariția situațiilor conflictogene, tensionate dintre părinți și copii, abuzuri fizice sau psihice asupra copilului. Factorii de stres socio-economic din cadrul familiei pot provoca, de asemenea, tulburări de comportament - comportamentul agresiv ca o formă de reacție.

Cercetarea experimentală s-a realizat cu scopul de a identifica existența fenomenului agresivității în rîndul preadolescenților din familie în comparație cu cei din centrele de plasament de zi și temporar, care sînt sistematic implicați în diferite programe de intervenție psihologică, de psihoprofilaxie a agresivității.

Aplicarea testului A. Bassa și A. Darck (Bassa-Darck) adaptat de A. K. Osnițchii pe un eșantion experimental din 20 de preadolescenți cu vîrsta cuprinsă între 13-14 ani din Liceul Teoretic „M. Eminescu” (10 elevi) și Centrul de Asistență Socială de Zi și Plasament pentru copii și Familii în Situații de Risc „Vivatis” (10 elevi) din rn. Făleștine n-a permis să cercetăm nivelele și formele de agresivitate manifestate la ei.

La elevii din Liceul Teoretic „M. Eminescu” (grupul experimental) s-a constatat prezența unui nivel înalt (40%) și mediu (60%) al indicelui dușmăniei în comparație cu elevii din Centrul de Asistență Socială de Zi și Plasament pentru copii și Familii în Situații de Risc „Vivatis” (grupul de control).

Analiza comparativă a indicelui dușmăniei este prezentată în *Fig. nr.3 Analiza comparativă a indicelui dușmăniei a grupului experimental și a grupului de control.*

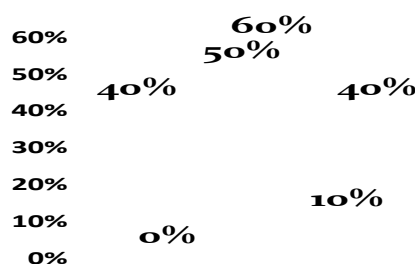

Figura nr.3 Analiza comparativă a indecelui dușmăniei din grupul experimental și de control

Toți respondenții din liceul (100%) sunt caracterizați de simțul vinovăției. Negativismul ca formă de manifestare a agresivității caracteriale înregistrează valori mari la majoritatea (70%) preadolescenților din ambele grupe. Agresivitatea verbală este caracteristică pentru mai mulți elevi din grupul experimental (60%) în comparație cu grupul de control (40%). Suspiciunea este prezentă la 70% din respondenți ai grupului experimental.

Analizând discogramele elaborate în urma aplicării Chestionarului Liry pe același eșantion de elevi, am constatat prezența unei autorități mai accentuate, nivel al agresivității mai înalt la elevii din familii în comparație cu cei din centrele de plasament de zi și temporar.

Rezultatele obținute în urma cercetării ne-au demonstrat că nivelul agresivității este mai înalt în rândurile preadolescenților din liceu (familie) în comparație cu elevii din centrele de plasament de zi și temporar, care sînt sistematic implicați în diferite programe de intervenție psihologică, de psihoprofilaxie a agresivității. Deci, agresivitatea în școală este una din multiplele probleme de ordin psihologic și psihosocial care necesită o asistență psihologică.

Problema asistenței psihologice apare ca deziderat al educației de calitate, factorul psihologic reprezentînd rolul subiectiv al calității educației. O deosebită importanță are activitatea de psihoprofilaxie promovată în școală.

Activitatea de psihoprofilaxie este puțin cunoscută și practică ca direcție de activitate a psihologului școlar cu toate că importanța acesteia este recunoscută unanim de toți actorii procesului de învățămînt drept activitate de bază ce are drept scop asigurarea confortului psihologic. Se vorbește despre psihoprofilaxie în cazurile cînd psihologul axîndu-se pe propria experiență aplică în practică acele tehnici și metode care ar preveni, diminua posibilele abateri și ar crea condiții maxime pentru dezvoltarea armonioasă a personalității.

Psihoprofilaxia se axează pe mai multe domenii de activitate dintre care fac parte asigurarea psihologică a componentelor învățămîntului (monitorizarea, proiectarea și expertiza componentelor psihologice ale învățămîntului), acordarea suportului psihologic elevilor și altor actori ai procesului educațional, dezvoltarea în continuare a asistenței psihologice, eficientizarea serviciilor organizaționale și creșterea profesională a specialiștilor [1].

Pentru diminuarea manifestărilor agresive la elevii de vîrstă preadolescentă ne-am propus elaborarea și implementarea unui program de psihoprofilaxie a agresivității. Ca scop al intervenției psihologice a fost realizarea psihoprofilaxiei agresivității prin dezvoltarea abilităților de auto-reglare emoțională a copiilor cu comportament agresiv. Programul de psihoprofilaxie este format din 4 blocuri de însărcinări:

- Blocul I prevede activități de intercunoaștere a membrilor grupului și sporirea coeziunii grupale prin aplicarea diferitor activități interactive;
- Blocul II prevede activități ce presupun familiarizarea grupului cu conceptul de agresivitate, cauzele agresivității, formele acesteia;
- Blocul III prevede activități cu conținut al diminuării furiei și sporirea încrederii în sine;
- Blocul IV include activități interactive de fortificare a imaginii de sine.

Programul include 10 ședințe cu o durată de 1.00 - 1.20 min. Frecvența întâlnirilor este de 1-2 ori pe săptămîină.

Activitatea de psihoprofilaxie include și:

- Elaborarea recomandărilor pentru pedagogi și părinți de optimizare a comunicării și relaționării cu copiii dificili din școală;
- Elaborarea în colaborare cu profesorul a programului individualizat de instruire și educație în dependență de particularitățile de vîrstă și cele individual-tipologice a elevilor;
- Crearea unui climat psihologic favorabil în instituția de învățămînt prin optimizarea formelor de comunicare în sistemul profesor-profesor, profesor-elev, profesor-părinte;
- Consilierea pe o gamă largă de aspecte a angajaților instituției [1].

Una din formele psihoprofilaxiei, care poate fi frecvent promovate în școală, este consultația care poate fi realizată cu scop informativ și educativ. În cadrul consultației educative psihologul cultivă abilități de relaționare și comunicare a cadrelor didactice, a părinților favorizînd în așa mod crearea unui climat psihologic favorabil în instituția de învățămînt ca una din condițiile de bază a profilaxiei, deminuării manifestărilor agresive la elevi.

Referințe bibliografice

1. Bucun N. Asistența psihologică în educație: practici naționale și internaționale. Chișinău, 2013.
2. Șchiopu U. Dicționar de psihologie. București, 1997.
3. Popescu-neveanu P. Dicționar de psihologie. București: Albatros, 1978.
4. Doron R. Dicționar de psihologie. București: Humanitas, 2006.
5. http://www.psiholog-cabinet.ro/cabinet_psihologie_articole.htm
6. <http://www.despresuflet.ro/forum/agresivitate-f8/cauzele-comportamentului-agresiv-la-copii-t365.html>

-
7. <https://ru.scribd.com/doc/34997505/Teoria-social-cognitiv%C4%83-a-inv%C4%83%C5%A3%C4%83rii-Albert-Bandura>